

Horváth Ágnes

Nem a halál öl

Rajk László *Hiányzó sors* című kiállítása

📍 2B Galéria, Budapest

📅 2012. május 2 – május 31.

„Míg a mohácsi csata [...] metaforikus értelmében négy és háromnegyed évszázad óta szüntelenül foglalkoztatja a magyar történelmi gondolkodást, és nemzeti identitásunk egyik konstitutív tényezője, addig az 1944. évi zsidógyilkosság, amely pedig a magyar hatóságok jóváhagyásával és közreműködése mellett ment végbe, nem kapott ehhez hasonló szerepet a magyar társadalom történelmi tudatában, a nemzeti tudatban” [...]. Ferenczy László csendőr alezredes, a deportálásokat irányító csendőrparancsnok [...] ezt a számot: 434 351 jelentette a belügyminiszternek.”¹

Mintha telefonszámot adott volna meg. Ez az egyik.

A másik pedig az az 1 a végén. Az az egyes, az egyedül felfogható. Mert az ember egyes számban létezik. Mert individuum: oszthatatlan. Vagy: csak 1-gyel osztható. A könyv népének a Könyv tiltja is a népszámlálást. Az ember, Ádám, nem

¹ Komoróczy Géza: *Holocaust. A pernye beleég a bőrünkbe*, Osiris Kiadó, Budapest, 2000, 81–82. Osiris, 2000, 81–82.

RAJK LÁSZLÓ
Hiányzó sors, 2012, (2B Galéria, kiállítási enteriőr) © Fotó: Gordon Bence

számosságra született. Éva adatott neki, mindenek anyja, vagyis: élet.

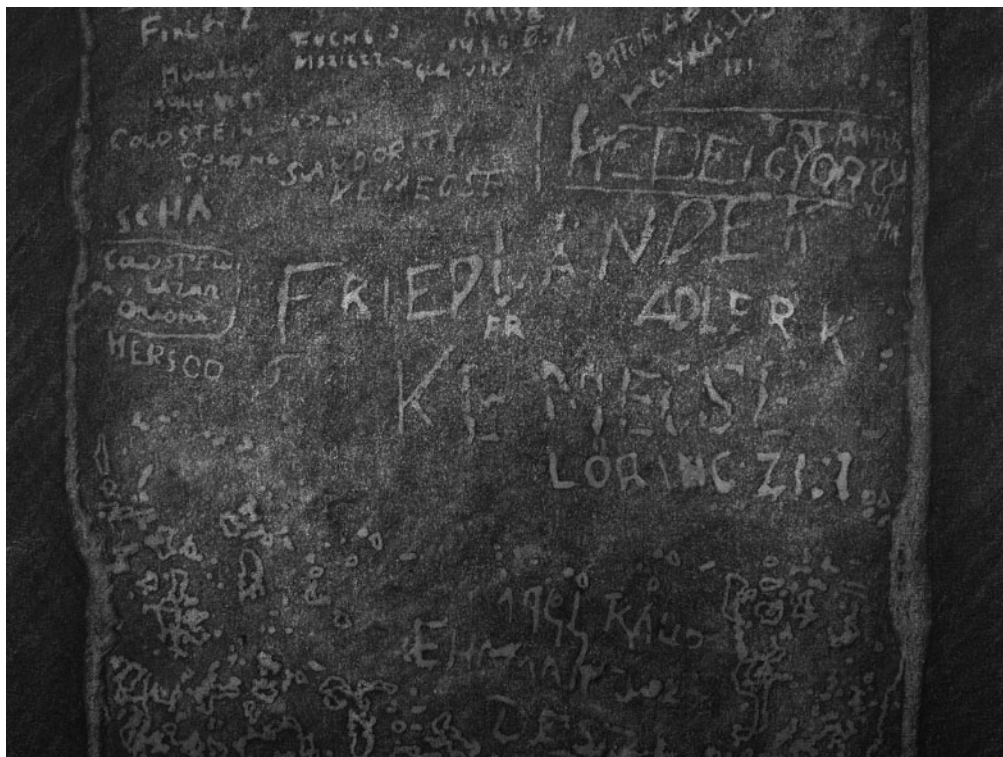
Márpedig az élet jelen időben él, növekszik, vagy apad, de él, zajlik – előttünk is, bennünk is. Én élek, és az élet bennem él, éltet engem. Ezt a jelen időt, ezt a jelen lévő létet, a másik jelenlétét – nem a halál öli múlttá, hanem az adminisztratív gyilkossággá szervezett gyilkos indulat. Amikor az életet a gyilkos kioltja, evvel eltörli, az élet megszűnik, múlttá lesz, eltűnik a föld színéről, nincs többé.

Csakhogy a nincs sincs.

Mert az ember még akkor is fogat mos, mikor már nyakig földbe ásták. A fogmosás persze Beckett-nél a remény, a küzdelem ez ellen a *nincs* ellen. Ez az adys makacs és nagybetűs Élet, amelyik él, és élni akar. És a makacs élet nyomot hagy, mert – ahogy Szabó Lajos mondja – „Minden létező – jelez”.

Talán éppen ez a makacs élet- és élniakarás vésette foglyaival az Auschwitz-Birkenau nevű létbörtön falába azokat a neveket, amelyeket RAJK LÁSZLÓ fölfedezett, majd az *in situ* rögzített képeket a kiállításon *olvasható* tablóival és képeivel elének hozta. Az a szándék, kívánság, elszánás, akarat, amely minden emberben ott él, de sokaknál csak a végső szorultságban ölt testet: mégse tűnjek el nyomtalanul a föld színéről, az emberek lelkéből.

RAJK LÁSZLÓ
Hiányzó sors, 2012, (részletek) © Fotók: Gordon Bence

Mert a „nincsbe” taszítottaknak, a személytelen számmal számon tartottaknak a „jelek e legjelebbike”: a nevük megmaradt. Ha azt kőbe vésik, nem merülnek örök feledésbe, ebbe a nincs-be, ami maga a mindent elnyelő sötétség. Fekete lyuk.

Végső börtönük falába, a nem elmúlás, a lélek halhatatlanságának látható jeleként bevésített nevek küzdenek a névtelen, nem-létezőnek könnyen felfogható 434 351-gyel. A foglyok „kicsi szöggel? hajcsattal? körömmel? fémdarab-bal? üvegszilánkkal? kővel? – üzenetként? fohászként? imaként? sztéléként? – bevészték nevüket a láger siratófalába, Auschwitz-Birkenau tégláiba, vakolatába” – írja Rajk a nevek mögött valaha lélegzett lelkeknek szóló hommage gyanánt. S hogy láttassa is velünk, a közönséggel, mennyire belé bújít a bőrükbe, a szöveg – melyből e néhány sort kiragadtam – ugyanavval a frottage-technikával készült, és ugyanolyan „írás a falban”, mint a nevek.

A tabló, az ő műalkotása teljesen belesimul a kiáltásszerű, falba vésett nevek „kihangosított” látványába. És a kiállításon már Rajk is ordítja, vagy suttozza a fülünkbe a neveket, hogy ne gondolhassuk: Auschwitz távol van.

A kiállítás Rajk hiánysorozatának harmadik darabja.²

Rajk mind a három hiányt frottage-zsal készíti, evvel az ősi japán technikával, amely gyerekkorunkból is belénk ívódott, mikor 1 vagy 2 forintosainkat satíroztuk a fehér papírra. És hogy örültünk, hogy annyira hasonlít! A frottage ugyanis tényleg a hűség technikájaként is értelmezhető: lemásolom, hazaviszem, máris az enyém. És a hiányé. Éppen azt viszem magammal, ami nincs ott.

Rajk ennek a hol csiki-csuki játéknak – mennyire nem voltak forintjaink, s egyszerre mennyi forintunk lett! –, hol meg a kegyetlen élet-halál, vagyok-már nem vagyok katasztrófának állít emlékművet.

A technikán innen vagy túl az emlékezés is hiánypótlás. Ahogyan a frottage leképezi, képpé varázsolja a domborút-homorút, a levőt-nemlevőt, úgy jeleníti meg az emléket a távollevőt. Az emlékezés: a nevek felidézése – gondoljunk csak Proust-ra! – hiánypótló.

Az emlékezés – ennek a hiányzóknak, távollevőknek a betöltése: az idő, a megkurtított, az erőszakosan megrövidített idő pótlása.

A bekarcolt nevek: a halhatatlanságba vetett remény jelei. Minden írás a jelen hiánya ellen küzd. Az írás itt, Auschwitz-Birkenauban *nem* a felejtés jele, hanem a jelenlét, az élet megtartásának jele, nyoma – kapaszkodás az örökké-valóba.

A bekarcolt nevek: megannyi memento mori. Emlékezés-fosztlányok.

SÁFRÁNY HÉDI – LÁZÁR OLGA MISKOLC, 1944. VIII. 13. – TELLER GÁBOR NYÍREGYHÁZA – FRIEDMANN MIKLÓS ÚJFEHÉRTÓ 1944 JULI 20 – FIXLER Z. MUNKÁCS 1944 VI 11 – GOLDSTEIN LÁZÁR ÓRADNA – FUCHS J MSZIGET GLEIWITZ 1944 VI.11 – MEISELS A MUNKÁCS GLEIWITZ 44' VI 11 – KOVÁCS L KASSA 1944 VI 11 – SÁNDORFFY GÉZA ÉS M KEMECSE – ... BARNABÁS NAGYKÁLLÓ HU – RÉDEI GYÖRGY TATA 1944 – FRIEDLANDER KEMECSE – ADLER K. – LŐRINCZI I. – ..ERHMAN JÓZS DÉS – G.K. SZEGED 44 VI 11 – GY... LÁZÁR ENDRŐD – BREUER GYÖRGY 10905 NYÍREGYHÁZA – WIESEL ZOLTÁN DEBRECEN HAJDU M. UNGARN 1944. JUNI 9. NAGYVÁRADI GETTÓBÓL – MAGYARORSZÁGI FRÖHLINGER SÁNDOR LADAMOC 1944. JÚN. 15. ZEMPLÉN M. A kiállított művek róluk emlékeznek. Hiszen én is: miért szeretem máris Sáfrány Hédit? Megtetszett a neve. A névnél nincs konkrétabb, biztosabb. A név él, a Név van. Ez a zsidó hitvallás magja.

² Hiányzó paragrafus, Mucius Galéria, 2011, Akademie der Künste, Berlin, 2012, Hiányzó Hős, Centrális Galéria, 2011